

RAPPORT

Arkeologisk inventering

**Väg 392, Cykelbana genom Sattajärvi
Pajala sn, Västerbotten, Norrbottens län**

November 1998
Maria Urberg

NORRBOTTENS MUSEUM

RAPPORT

Arkeologisk inventering

Norrbottens län

Västerbotten

Pajala socken

Pajala kommun

Väg 392, Cykelbana genom Sattajärvi

INLEDNING

Norrbottens museum genomförde 98-10-20 en arkeologisk inventering utmed väg 392 genom Sattajärvi, Pajala socken och kommun. Arbetet var föranlett av att Vägverket planerar att anlägga en cykelbana genom byn längs en ca 5,2 km lång sträcka väster om befintlig väg. Inventeringen utfördes av antikvarie Maria Urberg.

Arbetet utfördes på begäran av Vägverket Region Norr och bekostades av densamma.

SYFTE OCH METOD

Syftet med inventeringen var att utröna förekomsten av fasta fornlämningar och kulturlämningar inom påverkansområdet för aktuell sträcka.

Inventeringen genomfördes genom okulärbesiktning av området, samt med hjälp av sond för att undersöka gropar och andra formationer i terrängen.

NATURLANDSKAP OCH TOPOGRAFI

Byn Sattajärvi, och den inventerade sträckningen, ligger på sluttande moränavsatser mellan bergen Sattavaara och Palovaara i väst och sjön Sattajärvi och myrmarker i öst. Sträckningen ligger på nivåer mellan 175 och 205 m.ö.h., vanligtvis mellan 190 och 205 m.ö.h. De lägsta nivåerna återfinns främst vid sankmarken nordväst om sjön Sattajärvi. Huvuddelen av sträckningen består av bebyggd tomtmark eller åker, med avbrott för mindre skogsbevuxna partier. Vid slutningen av Palovaara finns ett större sammanhängande skogsbevuxet område som sträcker sig ner mot vägen. Terrängen är här vanligtvis sluttande och småblockig, det är endast norr och söder om Vaaranperä, i områdets södra del, som det finns torrare, sandiga avsatser.

KÄND FORNLÄMNINGSBILD OCH KULTURMILJÖ

Vid Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering i området 1992 registrerades ett antal boplatssindikerande lämningar, i form av boplatsgropar, boplatsvallar samt en boplat, i ett område ca 3 km nordöst om byn. I byns direkta närhet registrerades två fyndplatser för

redskap, en bebyggelselämning, en kvarnlämning samt en tjärdal. Av dessa är det en fyndplats för en nordbottnisk hacka (RAÄ 512, Pajala sn) som ligger i anslutning till nu inventerad sträcka. Redskapet påträffades i en potatisåker strax väster om vägen i närheten av Palovaara, förmodligen på 1930-talet.

Sattajaärvi by grundades under 1700-talet på västra sidan av sjön Sattajärvi och har sedan dess, med en stark expansion under 1800-talet, växt längs med sjön söderut till en långsträckt by. Hela den inventerade sträckningen är utpekad som en mycket intressant kulturmiljö i Pajala kommuns kulturmiljövårdsplan från 1991 (Algotsson, Å./Sturk B-T. 1992). Byns äldre bebyggelse, med tornedalsgårdar, aittor och fähus med pyramidtak, är representativa för detta område och ger ett välbevarat intryck både vad gäller bebyggelsen, dess läge i terrängen och odlingslandskapet. Sattajärvi ses därför av länsstyrelsen som ett bra exempel på en tornedalsk skogsby med ett högt kulturhistoriskt och pedagogiskt värde (Länsstyrelsen i Norrbotten, Rapportserie 10/1998), där ingrepp i befintlig bebyggelse samt nybyggnation bör ske varsamt.

RESULTAT

Vid inventeringen påträffades inga fasta fornlämningar, däremot registrerades tre tjärdalar (A, B och C, se bilaga 3 för beskrivning). Tjärdal A är belägen strax väster om vägen i norra delen av området. Den är delvis förstörd i östra delen i samband med husbyggnation och bedöms därför ej behöva någon närmare dokumentation. Tjärdal B ligger strax öster om vägen på slutningen ner från Palovaara. Denna lämning berörs om vägen rätas österut, något som Vägverket har vaga planer på. Tjärdal C ligger ca 30 m sydväst om vägen vid Vaaranperä i den södra delen av den inventerade sträckningen. Tjärdalen kommer förmodligen inte att beröras av vägarbetena och behöver ingen närmare dokumentation.

Platsen för fyndet av en nordbottnisk hacka (RAÄ 512, Pajala sn) bestod vid inventeringstillfället av gräsbevuxen tomtmark. Så var också fallet vid fornminnesinventeringen 1992, då heller inga nyfynd gjordes.

SAMMANFATTNING

Med anledning av att Vägverket planerar att anlägga en cykelbana väster om väg 392 genom Sattajärvi by, Pajala socken och kommun, utförde Norrbottens museum en arkeologisk inventering längs med aktuell sträckning 1998-10-20.

Vid inventeringen påträffades inga fasta fornlämningar, däremot registrerades tre tjärdalar. Av dessa är det en (B) som kan behöva dokumenteras ytterligare, utfall att den befintliga vägen rätas österut här.

Vid anläggandet av cykelbanan bör påpekas att den bör placeras så att miljöerna kring den äldre bebyggelsen inte går förlorad, och i sakkunskapen kring detta hänvisar vi vidare till Länsstyrelsen i Norrbotten.

NORRBOTTENS MUSEUM
1998-11-09

Maria Urberg
Antikvarie

REFERENSER

Algotsson, Å./Sturk B-T., 1992, Kulturmiljövårdsplan för Pajala kommun, s. 114, Pajala.

Norrbottens synliga historia, Del 2, Band 2, s. 622-625, Länsstyrelsen i Norrbottens län.
Rapportserie 10/1998, Luleå.

TEKNISKA UPPGIFTER

Län: Norrbotten
Landskap: Västerbotten
Socken: Pajala
Kommun: Pajala

Ek. karta: 28M 0-1 e-f (782 04), 28M 2-3 e-f (782 24)

Uppdragsgivare: Vägverket Region Norr

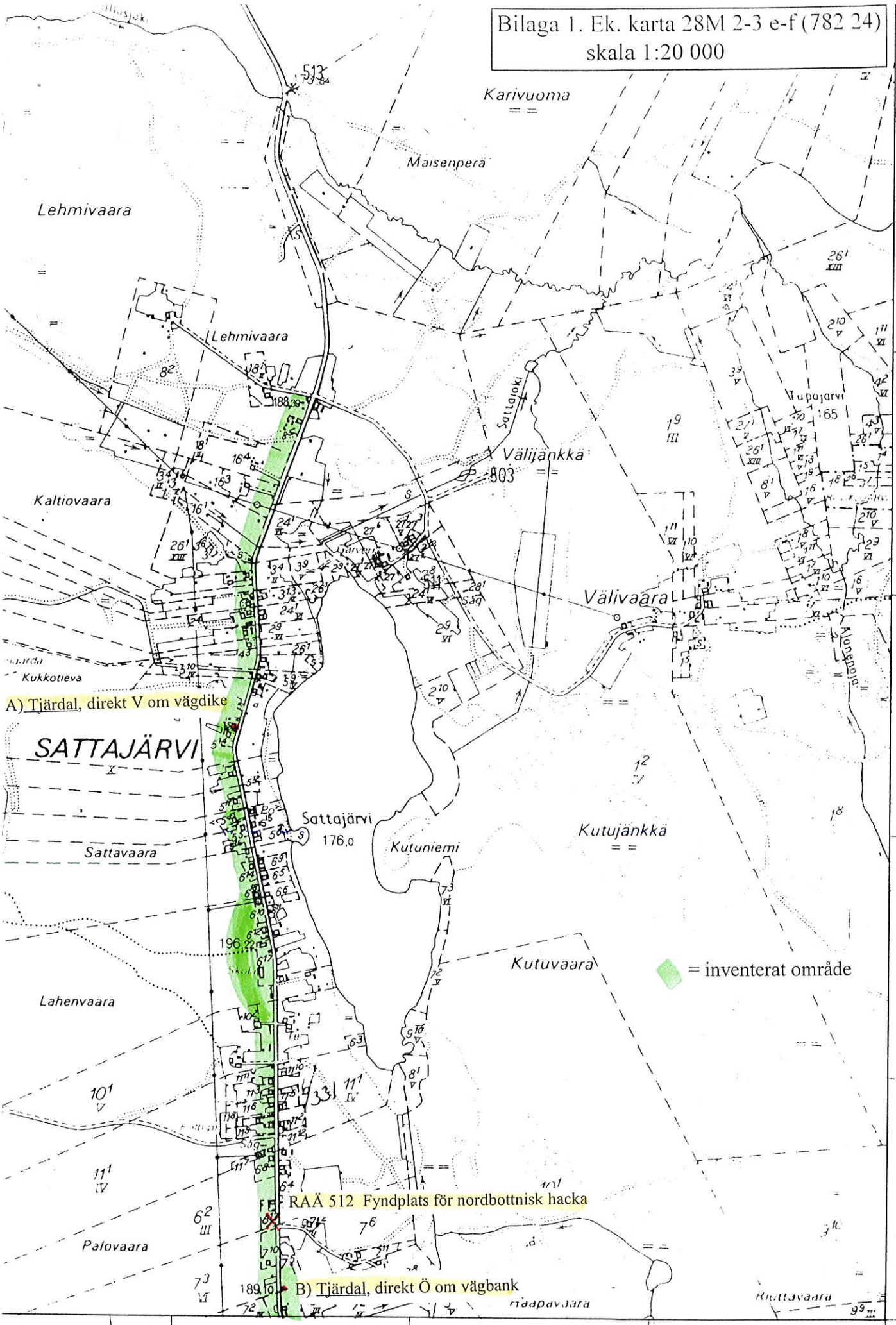
Fältarbetspersonal: Maria Urberg
Rapportansvarig: Maria Urberg

Fältarbetstid: 1 dag
Rapporttid: 1 dag

Sträcka: ca 5,2 km

BILAGOR

1. Ek. kartor 28M 2-3 e-f (782 24), 28M 0-1 e-f (782 04) , skala 1:20 000
2. Beskrivning. RAÄ 512, Pajala sn.
3. Beskrivning. Nyfunna lämningar.

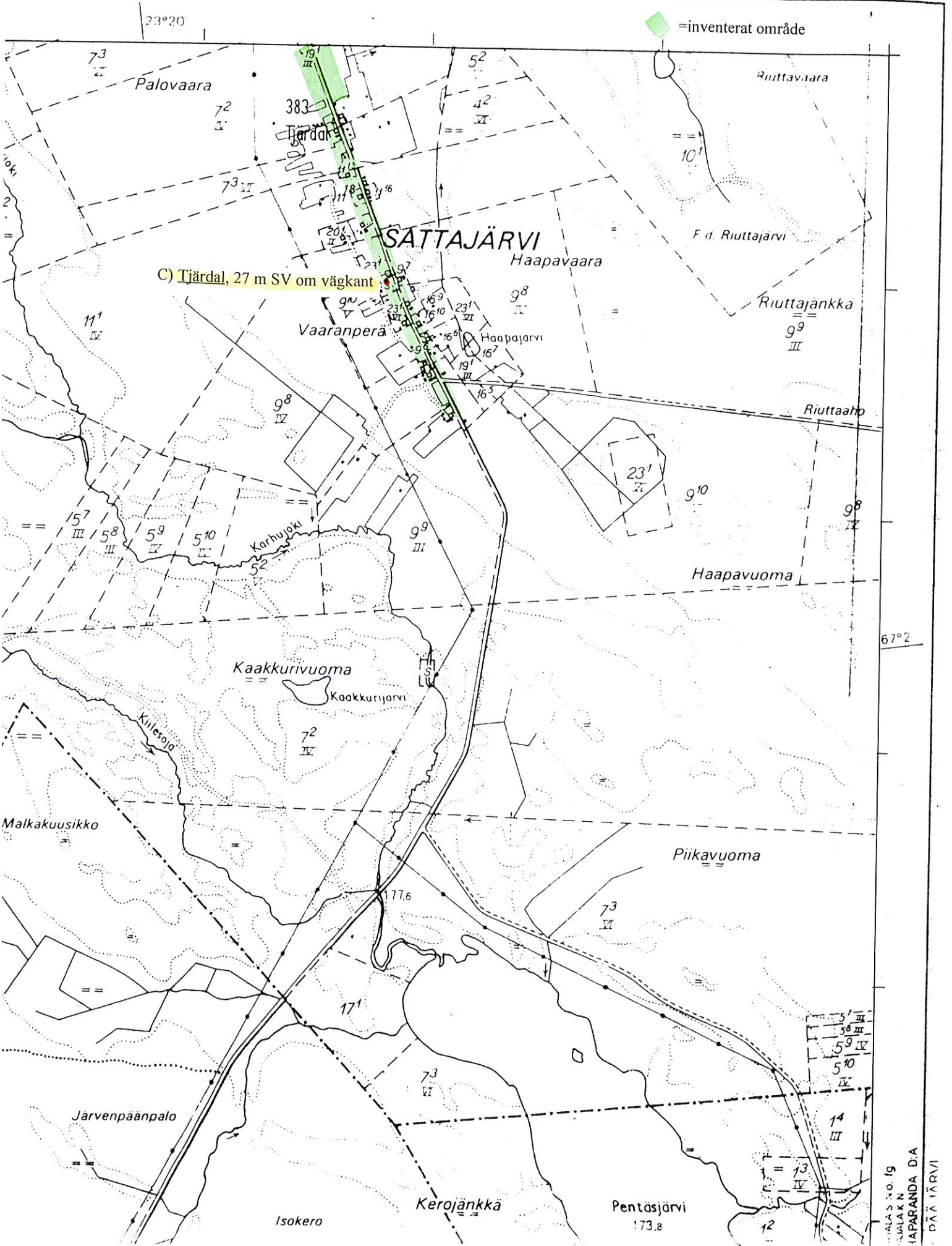
A) Tjärdal, direkt V om vägdike

RAÄ 512 Fyndplats för nordbottnisk hacka

B) Tjärdal, direkt Ö om vägbank

= inventerat område

23°20'

Inpr ej
92- JK Nr 512

Blad: 28: M Sattajärvi Jn
2-3 c-t

Fyndplats

Koordinat: x
y

190 m. ö. h.

Antal:
Fastighet: Sattajärvi 6¹³

Samn:

Orientering:

Terräng: Tomt mark

Beskrivning: Fyndplats för Nordbottnisk hacka
Enligt tidigare anteckningar. Vid
inventerings tillfället 1992 gjordes inga
nyfynd.

Enligt tidigare anteckningar påträffades föremålet på 15 cm dj i en åker på Henrik Lahtis äga. Enligt Gotthard Förs Jälivasa påträffades föremålet i en potatisåker. Föremålet, en Nordbottnisk hacka var dubbeleggad, med de slipade äpparna ställda i rät vinkel mot varandra och av grön stofför. Storleken är 38,5 cm l, 7,6 och 6,3 cm br.

Sakord: 110st *

Kommentar:

ATA

Tidigare anteckningar: SHM 19452 (dnr 3576/30)
Hoberg 1955 sid 76, fig 39

Den 19 02.09.02
ASA

Pajala socken, Västerbottens län, Norrbottens län

Bilaga 2.

BILAGA 3. NYFUNNA LÄMNINGAR

A) Tjärdal

Ek. karta: 28M 2-3 e-f (782 24)

Socken: Pajala

Fastighet: Sattajärvi, samfälld mark

Höjd över havet: 180 m

Orientering: direkt V om vägdike

Terräng: Svagt Ö-sluttande moränmark. Skogsmark (blandskog) samt tomtmark.

Beskrivning: Tjärdal, delvis förstörd, 5,5 x 3,5 m (N-S), bestående av en grop, 2,5 m diam och 0,3 m dj, omgiven i N-Ö-S av en vall, 1-1,5 m br och 0,4 m h. Avtappningsränna i Ö, 3 m l och 0,8 m br. Västra delen av tjärdalen är avkapad i samband med husbyggnation.

Bedömning: Kulturlämning.

B) Tjärdal

Ek. karta: 28M 2-3 e-f (782 24)

Socken: Pajala

Fastighet: Sattajärvi 7⁵

Höjd över havet: 185 m

Orientering: 3 m Ö om vägkant

Terräng: Ö-sluttande moränmark. Skogsmark (barrskog med inslag av enstaka björk)..

Beskrivning: Tjärdal, oval, 10 x 8 m (N-S), bestående av en försänkning, 3,5 m diam och 0,5 m dj, omgiven av en vall, 2-3,5 m br och intill 1,3 m h. I försänkningen är en senare grävd grop, L-formad, 2,5 x 1,5 m (N-S) och 0,7 m dj från försänkningen. Avtappningsränna i Ö, 4 m l och 1-2 m br. Avtappningsrännan är delvis igenfylld av ris och träslanor. På tjärdalen är en ramp för uppställning av bil (?) anlagd.

Bedömning: Kulturlämning.

C) Tjärdal

Ek. karta: 28M 0-1 e-f (782 04)

Socken: Pajala

Fastighet: Sattajärvi, samfälld mark

Höjd över havet: 195 m

Orientering: 27 m SV om vägkant

Terräng: Kant av svagt NNÖ-sluttande moränmark. Skogsmark (blandskog).

Beskrivning: Tjärdal, oregelbunden, 8 x 7 m (Ö-V), bestående av en grop, 4 x 2 m (NNÖ-SSV) och 0,5 m dj, omgiven i S-V-N av en vall, 2-3,5 m br och intill 0,7 m h. I NNÖ-Ö är vällen utplanad. Öppning för avtappningsränna i NNÖ, 2 m br. Strax nedan är en grop för tjärtunnan, 2 x 1 m, och 0,2 m dj.

Bedömning: Kulturlämning.